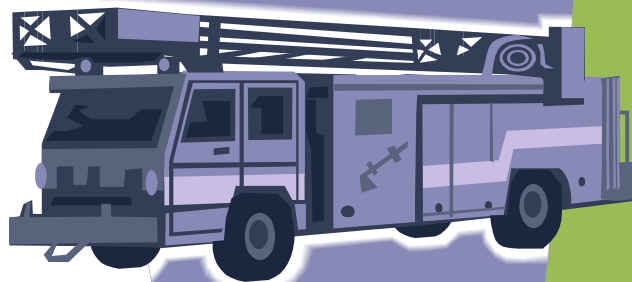

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

2013

Förväntningar på räddningstjänstens förmåga

Johan Möller
Mittuniversitetet
2013-05-31

Förord

MSB stöder årligen både examensarbetare och praktikanter i deras studier. Detta sker både i forma av direkt handledning eller genom utredningsuppdrag. Inom ramen av ett praktikarbete ska ett individuellt arbete genomföras. I detta fall har Johan Möller från Mittuniversitet valt att under sitt praktikarbete studera vilka förväntningar allmänheten i ett litet samhälle har på räddningstjänstens förmåga.

Detta arbete ligger väl i de pågående projekt som MSB har att inrikta den svenska räddningstjänsten.

Karlstad den 4 juni 2013

Claes-Håkan Carlsson
Handledare MSB

Sammanfattning

Som student på Risk- och krishanteringsprogrammet på Mittuniversitetet i Östersund genomförde jag verksamhetsförlagda utbildning på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. En av mina uppgifter under tio veckor var att undersöka *förväntningar på räddningstjänstens förmåga*. I det här arbetet presenterar jag resultatet och diskuterar det.

Räddningstjänsten utgör en samhällsviktig verksamhet vilken har stor betydelse för befolkningens liv och hälsa. Den här undersökningen presenterar förväntningar på räddningstjänstens förmåga.

Material till undersökningen har insamlats via en enkätundersökning med högstadieelever, pensionärer samt butiksansvariga. Sammanlagt svarade 41 personer på enkäterna.

Undersökningen gjordes i Charlottenberg i västra Värmland.

Undersökningen tar upp frågeställningar om urvalets uppfattningar, kunskap och förväntningar på räddningstjänst. Den här studien visar att räddningstjänsten har ett stort förtroende hos det urval som svarat på enkäterna. Respondenterna anser att räddningstjänsten har förmågan och kunskapen att hantera de olyckor som kan uppstå i deras kommun.

Urvalet har varierande kunskap om räddningstjänstens förmåga och arbete. Många respondenter har förväntningar på räddningstjänsten som inte räddningstjänsten uppfyller. Det handlar bland annat om insatstid.

Överlag är respondenterna positiva till räddningstjänstens utveckling som beskrivs i undersökningen. Att räddningstjänsten blir mer jämställd mellan kön och kulturell bakgrund ser de flesta som positivt. Däremot tror framför allt pensionärer och butiksansvariga att räddningstjänstens förmåga påverkas negativt av arbetsuppgifter som inte är direkt kopplade till räddningstjänstens ordinarie verksamhet.

Undersökningen visar att kunskap om räddningstjänst och olyckshantering är en viktig aspekt för riskperceptionen. Kunskapen om räddningstjänstens och den enskildes roll i olycksförebyggande och hantering av olyckor samt samverkan dem emellan är väsentligt för en god framtida krishanteringsförmåga.

Innehållsförteckning

Förord.....	2
Sammanfattning.....	4
1. Inledning.....	8
2. Bakgrund	8
3. Syfte.....	8
3.1 Frågeställning	9
4. Teori.....	9
5. Metod.....	10
6. Resultat.....	12
6.1 Fördelning.....	12
6.2 Utbildning och nödsamtal	12
6.3 Placering av brandstation.....	13
6.4 Bemanning.....	13
6.5 Om det sker en brand här, hur många minuter tror du att det tar innan räddningstjänsten (brandkåren) är på plats?	14
6.6 Uppfattning om räddningstjänst	14
6.7 Vad vill du att räddningstjänsten (brandkåren) ska göra för dig och din verksamhet, före, under och efter en olycka?.....	15
6.8 Vad tror du att du kan göra för att underlätta räddningstjänstens (brandkårens) arbete, före och under en olycka?	16
6.9 Kunskapsnivån inom räddningstjänsten.....	17
6.10 Vilka olyckor tror du att räddningstjänsten övar inför?	17
6.11 Har räddningstjänsten förmåga att hantera de olyckor som uppstår i er kommun?	18
6.12 Räddningstjänstens utveckling.....	18
6.13 Hur påverkas räddningstjänstens förmåga av utvecklingen?	18
6.14 Könsfördelning inom räddningstjänsten	19
6.15 Olika kulturer inom räddningstjänsten	20
6.16 Resurser.....	20
7. Diskussion.....	22
8. Slutsatser.....	26
9. Källförteckning.....	28
10. Bilaga – enkät	30

1. Inledning

Jag har studerat allmänhetens förväntningar på räddningstjänstens förmåga. Räddningstjänsten utvecklas ständigt och vid kriser och katastrofer förlitar sig många på räddningstjänsten.

Förväntningarna från allmänheten och de krav som ställs på räddningstjänsten blir allt högre. Min bedömning är att räddningstjänsten har en stark roll i samhällets krishanteringsförmåga och allmänheten har stort förtroende för räddningstjänsten och dess förmåga vid olyckor och kriser. Den här studien ska ge en inblick i hur uppfattningen och förväntningarna på räddningstjänsten ser ut.

2. Bakgrund

Jag är idag tjänstledig från räddningstjänsten i Arvika för att studera på Risk- och Krishanteringsprogrammet på Mittuniversitetet. Jag gör min praktik på enheten för utveckling av räddningstjänst och krishantering på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Ett aktuellt ämne för MSB och den enheten jag praktiserar på är förmågebedömningen av räddningstjänsten och möjligheten att effektivisera och inringa räddningstjänstens förmåga. På enheten pågår flera projekt för att utveckla räddningstjänsten bland annat *Effektiv räddningsinsats* vilket innefattar kvalitetssäkring av räddningsledare, erfarenhetsåterföring, koncept för fortbildning samt verktyg för förmågebedömning. Jag har utifrån dessa förutsättningar sett ett behov av att undersöka vilka förväntningar som invånare har på räddningstjänstens förmåga.

3. Syfte

Syftet med min undersökning är att studera förväntningar på räddningstjänsten och dess förmåga. Det kan handla om bemanning på den lokala räddningstjänsten, den tid respondenterna förväntar sig att räddningstjänsten är på olycksplatsen och vad de vill att räddningstjänsten ska göra. Det handlar även om utvecklingen av räddningstjänsten förstärker dess förmåga osv. Syftet med undersökningen är också att undersöka förväntningar för att eventuellt kunna vara ett underlag för utveckling av räddningstjänsten. Det kan till exempel vara politiska beslut om mer eller mindre resurser till räddningstjänsten. Undersökningen ska även ge underlag och möjlighet för fortsatta studier inom området.

3.1 Frågeställning

- Vilken uppfattning och förväntning har respondenterna på räddningstjänsten?
- Påverkar kunskap om räddningstjänst, respondenternas förväntningar på räddningstjänsten?
- Påverkar sysselsättning uppfattningen och förväntningarna på räddningstjänsten?
- Hur ser respondenterna på räddningstjänstens utveckling?

4. Teori

Anthony Giddens och Ulrich Beck är två sociologer som förknippar dagens samhälle med större osäkerheter än tidigare samhällen. Beck beskriver ett risksamhälle, där risker är en del av samhället, de är inbyggda i samhället. Riskerna styrs inte av gränser eller pengar och makt, utan de drabbar alla (Enander 2005:14ff).

Giddens beskriver bland annat en teori om tillit och menar att tillit kan kopplas till frånvaro av tid och rum. Det finns inget behov av tillit till en organisation som är öppen, vars handlingar är ständigt synliga och vars tankeprocesser är genomskinliga för allmänheten. Det finns heller inget behov av tillit till något som är fullständigt känt eller förstått. Kortfattat handlar tillit om brist på fullständig information. De system eller organisationer med liten insyn och där allmänheten saknar kunskap kräver tillit. Visa typer av organisationer har tillit av allmänhet medan andra kan sakna tillit. När det gäller tillit till enskilda individer spelar pålitlighet roll. Det handlar om att personen i fråga kan tillskrivas redlighet eller kärlek. All tillit är i viss mån blind tillit (Giddens 1990:39). "Tillit kan definieras som förtroende för en persons eller ett systems pålitlighet med hänsyn till en given händelse eller resultat av händelser" (Giddens 1990:40).

Ulrich Becks teori om risksamhället har flera likheter med Anthony Giddens teorier. Båda diskuterar kunskap som en viktig faktor för riskperception. För att överhuvudtaget kunna tala om en risk krävs en tolkning och den tolkningen förutsätter i sin tur kunskap. Här spelar sedan informations spridning och vetenskap stor roll (Lidskog, Sandstedt & Sundqvist 1997:113).

Synen på risker och kriser har förändrats. Det var bland annat först under andra hälften av 1900-talet som olyckor ansågs möjliga att förhindra. Den förändrade synen har således medfört att människor ställer andra krav till säkerhet och kontroll. Om den mänskliga aktiviteten ses som upphov till risker, blir följden en ökad förväntan på att riskerna ska kunna påverkas och kontrolleras av människan (Enander 2005:15). Räddningstjänsten kan vara ett av de verktyg där förväntningar finns för att påverka och kontrollera risker och kriser.

5. Metod

Jag har med hjälp av sakkunniga från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) samt handledning från Mittuniversitetet och goda råd från räddningstjänsten i Arvika, Eda och Säffle utarbetat denna undersökning. Jag är intresserad av att kunna se skillnader och visa att ett visst antal procent av respondenterna tycker på det ena eller andra sättet. Jag är även intresserad av att försöka förstå människors sätt att resonera eller reagera (Trost 2007:23). Därför har jag valt att använda mig av multipla metoder. Jag har gjort en enkät med både kvalitativa och kvantitativa frågor (Kvale & Brinkmann 2009:133). Enkäter med kvalitativa frågor kallas för survey undersökning. Med kvantitativa enkätfrågor menas slutna frågor där respondenten har olika svarsalternativ att välja mellan. Medan kvalitativa enkätfrågor innebär att frågorna är öppna och respondenten får svara i fritext (Kvale & Brinkmann 2009:98).

Multipla metoder är ett bra sätt för att få en vidare bild och ett bredare analysmaterial. Det krävs dock att du som forskare har kunskap om flera analysmetoder (Silverman 2010:63).

Jag har valt att lämna ut enkäter till tre målgrupper för att få ett representativt urval på ålder och bakgrund. Grupperna är högstadieelever, butiksansvariga, samt pensionärer. I samråd med MSB och räddningstjänst, valdes att genomföra enkäterna i Charlottenberg eftersom orten är en mindre ort med deltidsbrandkår men med stor turistnäring i form av shopping.

Jag bokade tid hos en skolklass och styrelsen för PRO i Charlottenberg och kontaktade platschefen på Charlottenbergs shoppingcenter för hans godkännande att dela ut enkäter hos ett antal butiker. Jag besökte Charlottenberg och genomförde enkätundersökningen under en dag. Jag började med att besöka 17 högstadieelever och delade ut enkäterna som de individuellt svarade på. Jag svarade på de få frågor som dök upp angående enkäten. Därefter besökte jag ett styrelsemöte för PRO där 12 stycken pensionärer deltog i undersökningen. Jag var även här närvarande och svarade på frågor. Det finns fördelar och nackdelar med att vara närvarande när respondenterna svarar på enkäterna. Fördelarna är att jag kan förtydliga frågor och förklara vad jag menar. Medan det negativa är att jag kan påverka respondenternas svar, genom hur jag svarar på frågor och/eller enbart genom min närvaro. Efter mina besök hos elever och pensionärer besökte jag Charlottenbergs shoppingcenter. Jag gick slumpmässigt in i butiker och bad butiksansvarig eller motsvarande på plats att fylla i enkäten. Jag var inte närvarande under tiden som de fyllde i enkäten. Jag fick in tolv svar från de tolv butiker jag besökte.

Jag sammanställde enkäterna på två sätt. De kvantitativa frågorna förde jag in i statistikprogrammet SPSS. Där sammanställde jag frågorna och fördjupade mig. Programmet kan visa skillnader mellan mina insamlade data. De öppna och kvalitativa frågorna har jag kategoriserat och kodat. Jag har använt mig av tavlor och postitlappar där jag skrivit ner respondenternas svar och kategoriserat dem på tavlorna. Jag har kategoriserat svaren under tre grupper, *student*, *pensionär* och *butik*. Jag har även sammanställt hur grupperna svarat tillsammans. Jag har märkt varje postitlapp med kön och om svarspersonen deltagit i utbildning av räddningstjänst. Dessutom har jag numrerat alla enkäter för att lättare kunna gå tillbaka och undersöka varje fråga och svar ytterligare.

När jag sammanställt materialet har jag överskådligt tittat på parametrarna kön och tidigare erfarenheter av räddningstjänsten och kan inte se några markant intressanta skillnader. Materialet kan givetvis studeras mer noggrant när tid och möjlighet ges.

När en undersökning av detta slag görs är det viktigt att etik speglar arbetet gång. Jag har tänkt på följande saker när jag arbetat med studien. Att jag har fått respondenternas medgivande och samtycke. Att undersökningen genomförs anonymt och att det är frivilligt att svara på enkäten. Dessutom ska enkäterna förvaras som värdehandlingar vilket innebär att de förvaras på ett säkert sätt (Silverman 2010:155ff).

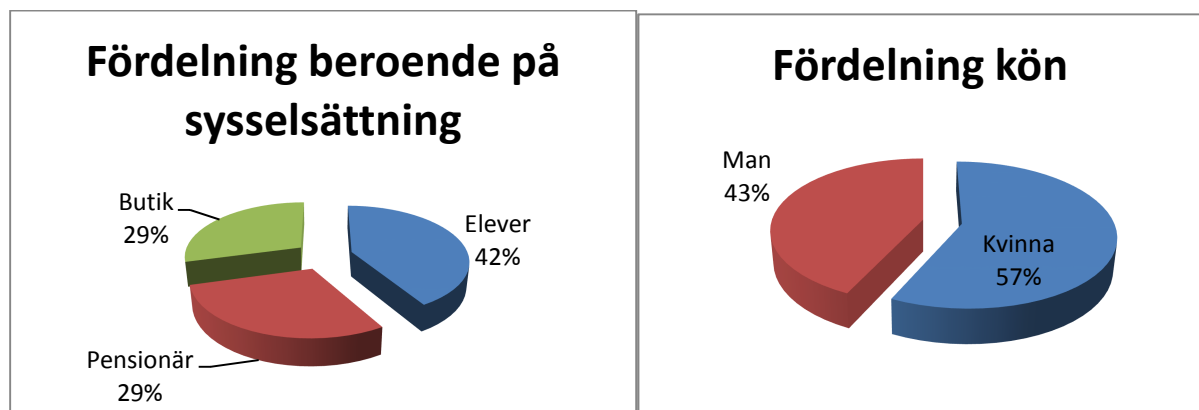
Svarsfrekvensen på de utlämnade enkäterna är god, jag har fått tillbaka alla utgivna enkäter. Svarsfrekvensen var mycket god eftersom jag mötte mina respondenter face-to-face. Hade jag till exempel genomfört studien med webbenkäter hade svarsfrekvensen inte varit lika hög. Däremot har flera respondenter valt att inte svara på några av de öppna frågor. Detta kan bero på formuleringen av frågorna som är väldigt öppna och okonkreta. Flest bortfall är det på följdfrågorna varför. Det kan även bero på att respondenterna, varken har tid eller lust att engagera sig i enkätundersökningen.

6. Resultat

6.1 Fördelning

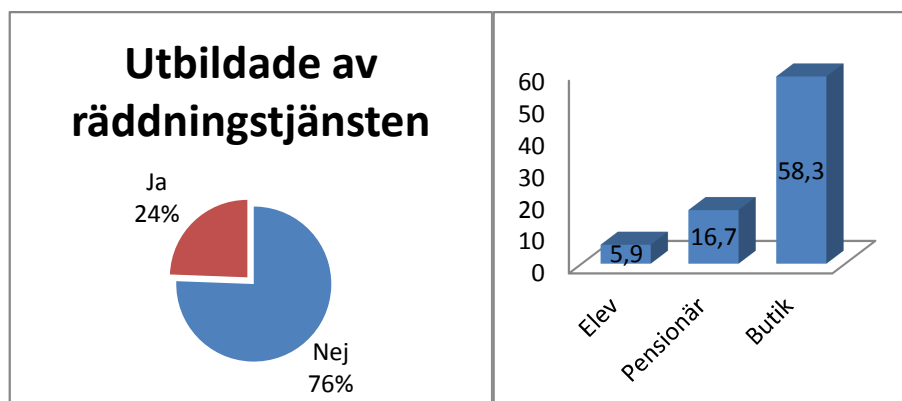
Jag har delat ut enkäter till 17 *elever*, 12 *pensionärer* och 12 *butiker*. Sammanlagt har jag delat ut 41 enkäter och fått svar från alla inblandade. Könsfördelningen i undersökningen är 43 procent män och 57 procent kvinnor. Det är ett litet övertag av kvinnor i undersökningen. Inom kategori elever var åtta stycken kvinnor och nio stycken män, kategori butik var sju stycken kvinnor och fem män.

Könsfördelningen mellan pensionärerna var däremot ojämn. Där var tio stycken kvinnor och två män.

6.2 Utbildning och nödsamtal

Frågor om tidigare utbildning av räddningstjänst och om respondenten behövt tillkalla hjälp från räddningstjänsten ställdes. Nästan 30 procent av respondenterna har någon gång behövt tillkalla hjälp av räddningstjänsten. Ungefär en fjärdedel av respondenterna har deltagit i någon form av utbildning som räddningstjänsten anordnat. Sammanlagt har räddningstjänsten utbildat 24 procent av de som deltagit i enkätundersökningen.

5,9 procent tillika en av eleverna har deltagit i någon form av utbildning från räddningstjänsten. 58,3 procent av butiksansvariga har genomfört utbildning som bedrivits av räddningstjänsten och 16,7 procent av pensionärerna.

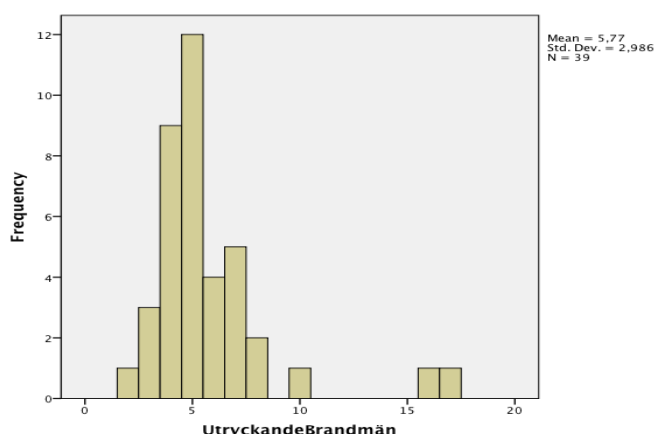
I Eda kommuns handlingsprogram för räddningstjänsten ska utbildningsprojekt för skolungdomar i årskurs 2 samt 5 påbörjas 2012 samt att räddningstjänstens arbetar i första hand för att förhindra bränder och andra olyckor (handlingsprogram för skadeförebyggande insatser och räddningstjänsten i Eda kommun 2012:6ff). Den grupp elever jag besökt hade inte haft kontakt med detta utbildningsprojekt.

6.3 Placering av brandstation

Överlag har majoriteten av respondenterna god kunskap om var räddningstjänsten i deras kommun är placerad. Däremot föregick resonemang bland vissa om exakt vart på orten som brandstationen är placerad. Jag fick bland annat frågan om det finns brandstation i Charlottenberg. Den frågan ställdes av en elev, en pensionär och två stycken av de butiksansvariga.

6.4 Bemanning

Bemanningen på räddningstjänsten i Charlottenberg är ett befäl och fyra brandmän, 1+4 (handlingsprogram för skadeförebyggande insatser och räddningstjänsten i Eda kommun 2012:16). 14 stycken av de tillfrågade trodde att bemanningen var fler än fem och 13 stycken trodde att bemanningen var mindre. 12 stycken hade koll på bemanningen.

6.5 Om det sker en brand här, hur många minuter tror du att det tar innan räddningstjänsten (brandkåren) är på plats?

Samtliga respondenter befinner sig i de centrala delarna av Charlottenberg när de svarar på enkäten. Räddningstjänsten i Charlottenberg är en deltidsstation, vilket innebär att brandmännen har andra jobb och när det sker ett larm har de en anspänningstid (tid från larm till räddningsfordon är på väg) på fem minuter (handlingsprogram för skadeförebyggande insatser och räddningstjänsten i Eda kommun 2012:16). 27 procent (elva stycken) av respondenterna tror att räddningstjänsten är på plats snabbare än fem minuter. Cirka 15 procent (sex stycken) tror att det tar femton minuter eller längre tid innan räddningstjänsten är på plats. Resterande har en mer korrekt bild av hur lång tid det tar innan räddningstjänsten är på olycksplatsen.

Enligt Eda kommuns handlingsprogram för räddningstjänsten ska räddningstjänsten påbörja insats vid brand i de centrala delarna av Charlottenberg inom 10 minuter (handlingsprogram för skadeförebyggande insatser och räddningstjänsten i Eda kommun 2012:13).

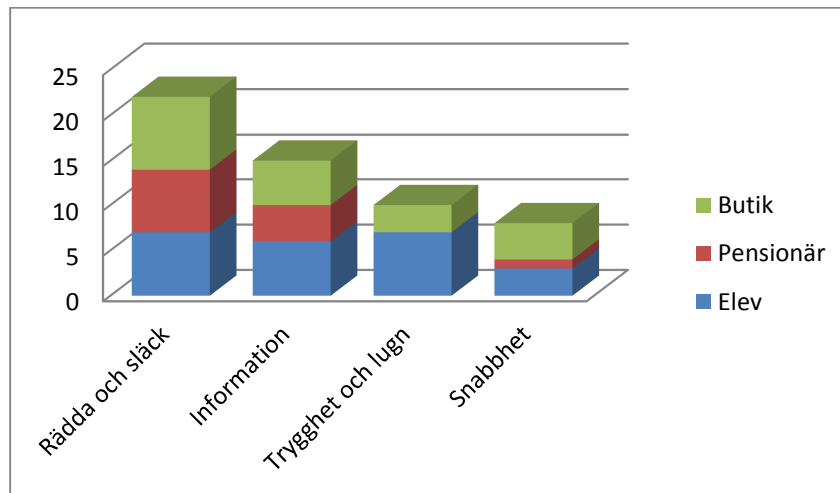
6.6 Uppfattning om räddningstjänst

Vad tycker du om räddningstjänsten (brandkåren) i din kommun?	Elev (antal)	Pensionär(antal)	Butik (antal)	Total (antal)
Mycket bra	23,5% (4)	75,0% (9)	27,3% (3)	40% (16)
Bra	58,8% (10)	25,0% (3)	54,5% (6)	47,5% (19)
Ok	17,6% (3)	-	18,2% (2)	12,5% (5)
Mindre bra	-	-	-	-
Dålig	-	-	-	-

Samtliga respondenter har en positiv uppfattning om räddningstjänsten. Pensionärerna är mer positiva till räddningstjänsten än elever och butiker. *SCB:s medborgarundersökning – våren 2012* för Eda kommun visar även den att räddningstjänsten i Charlottenberg är omtyckt. På en skala från 1 – 10, där 1 är sämst och 10 bäst, får räddningstjänsten snittvärdet 7,5 (SCB:s medborgarundersökning Eda kommun 2012:8).

6.7 Vad vill du att räddningstjänsten (brandkåren) ska göra för dig och din verksamhet, före, under och efter en olycka?

Respondenternas svar på den här frågan har kategoriserats och sammanställts i fyra olika kategorier. Dessa kategorier är *rädda och släck*, *information*, *trygghet och lugn* samt *snabbhet*.

Nio stycken (20-25 procent) svarade inte på frågan (6 kvinnor och 3 män).

Det som respondenterna vill ha hjälp med av räddningstjänsten inom kategori *rädda och släck* är att utrymma, släcka bränder och ta hand om skadade och anhöriga. Dessa svar återfinns inom alla tre sysselsättningskategorierna elever, pensionärer och butiksansvariga.

Information är enligt de tillfrågade en viktig aspekt i räddningstjänstens arbete. Tillsammans vill kategorierna elever, pensionärer och butiksansvariga ha information före, under och efter en olycka. För varje enskild sysselsättningskategori skiljer det sig lite. För eleverna handlar det om att räddningstjänsten informerar om hur eleven kan agera och förhindra olyckor men även information om händelser som inträffat. Pensionärerna vill att räddningstjänsten ska förklara situationen och händelsen. De vill att brandmännen stannar kvar och pratar med de berörda. Butiksansvariga vill att information ska innehålla info om vad som hänt och hur de kan hjälpa till. Dessutom vill de ha information om förebyggande åtgärder.

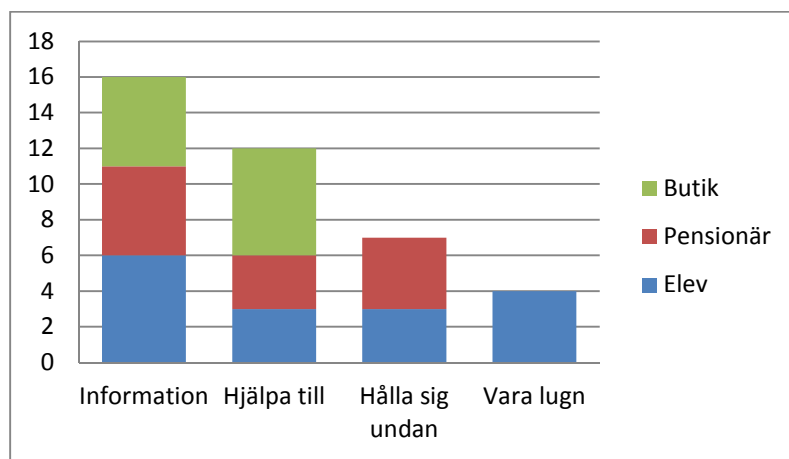
Inom den tredje största kategorin, *trygghet och lugn* är det framför allt elever (sju av tio) som påpekar vikten av att brandmännen är lugna och trygga. De ska sprida lugn och vid behov kunna lugna ner drabbade och behövande. Inga pensionärer påpekar detta medan tre stycken butiker gör det.

Snabbhet påpekas också som en viktig del i räddningstjänstens arbete. Det handlar då om att vara snabbt på plats men även om att göra en snabb och effektiv räddningsinsats. Snabbhet ser fyra butiksansvariga, tre elever och en pensionär som viktigt.

6.8 Vad tror du att du kan göra för att underlätta räddningstjänstens (brandkårens) arbete, före och under en olycka?

Respondenternas svar på den här frågan har även här kategoriserats och sammanställts i fyra olika kategorier. Dessa kategorier är *information*, *hjälpa till*, *att hålla sig undan* samt *vara lugn*.

Bortfallet på denna fråga var 7 stycken (3 män och 4 kvinnor).

Att förmedla *information* är det viktigaste som respondenterna kan göra för att underlätta räddningstjänstens arbete enligt dem själva. 16 stycken av 41 respondenter har påpekat vikten av information. Kategori information innefattar att lämna över till räddningstjänsten och berätta vad som hänt samt att svara på frågor. Samtliga av kategorierna elever, pensionär och butiksansvariga värderade information högt.

Att *hjälpa till* på flera olika sätt var också viktigt. Det innefattar att evakuera och vara till befogande för räddningstjänsten. Butiksansvariga nämner vikten av att ta hand om och hjälpa kunderna inom denna kategori.

Inom kategori *hålla sig undan* domineras den av elever och pensionärer. De nämner att individen ska hålla sig undan, inte vara i vägen och låta räddningstjänsten göra sitt jobb. Den sista kategorin, *vara lugn* har fyra elever påpekat att det är viktigt att vara lugn och inte drabbas av panik för att underlätta för räddningstjänstens arbete.

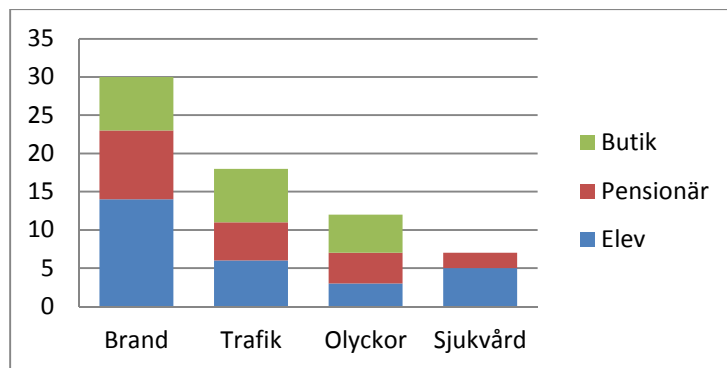
6.9 Kunskapsnivån inom räddningstjänsten

Hur tror du att kunskapsnivån inom räddningstjänsten (brandkåren) är?	Elev (antal)	Pensionär (antal)	Butik (antal)	Total (antal)
Mycket bra	17,65% (3)	75% (9)	58,33% (7)	46,34 (19)
Bra	70,59% (12)	16,67% (2)	33,33% (4)	43,9 (18)
Ok	5,88% (1)	8,33% (1)	8,33 (1)	7,32% (3)
Mindre bra	5,88% (1)	-	-	2,44% (1)
Dålig	-	-	-	

Ungefär 90 procent av de tillfrågade tror att kunskapsnivån inom räddningstjänsten är mycket bra eller bra. Pensionärer har även här högst tilltro till räddningstjänsten.

6.10 Vilka olyckor tror du att räddningstjänsten övar inför?

De fyra vanligaste företeelserna som räddningstjänsten övar på enligt svarspersonerna är *brand*, *trafikolycka*, *olyckor* och *sjukvård*. Brand är den största faktorn.

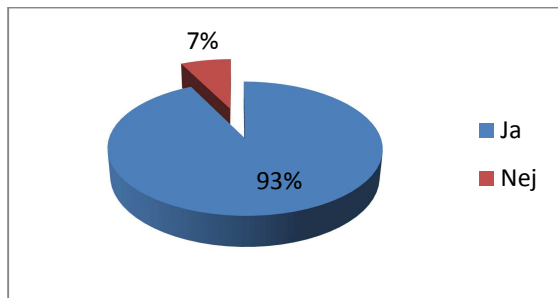

I kategori *brand* ingår rökdykning och brandsläckning. *Trafikolycka* innefattar olyckor i trafiken och i kategori *olyckor* har svarspersonerna svarat att räddningstjänsten övar på olyckor. Kategori *sjukvård* innefattar första hjälpen och hjärt- och lungräddning (HLR). Enskilda respondenter gav flera andra övningsexempel bland annat drunkningsolyckor, översvämning, flygolyckor och djur i nöd.

Bortfallet under denna fråga var fem stycken (2 män och 3 kvinnor).

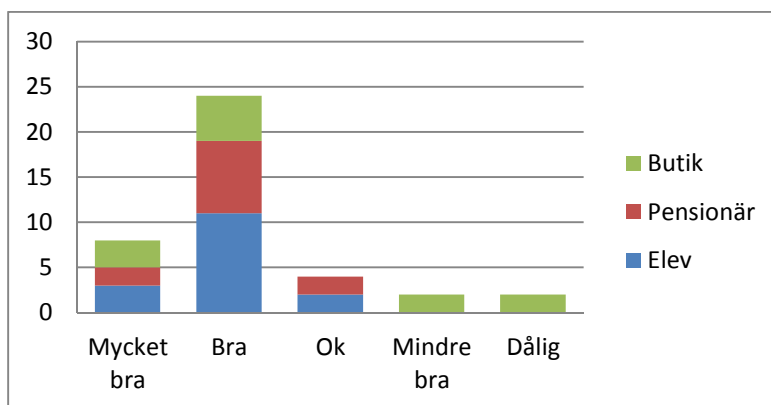
6.11 Har räddningstjänsten förmåga att hantera de olyckor som uppstår i er kommun?

I stort sett samtliga respondenter tror att räddningstjänsten kan hantera de olyckor som kan uppstå i deras kommun. De som svarat nej på frågan har angett stora katastrofer som olyckor som de inte tror att räddningstjänsten har förmågan att hantera.

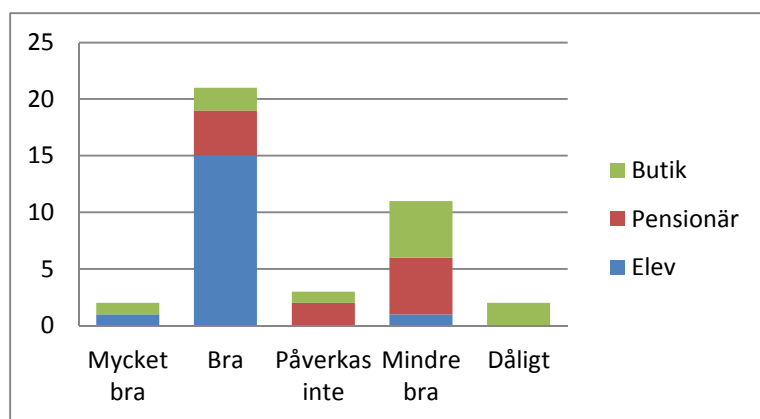
6.12 Räddningstjänstens utveckling

Räddningstjänsten är under ständig utveckling och flera samhällliga och ekonomiska faktorer spelar roll för utvecklingen av räddningstjänsten. Den utveckling som sker kan bland annat leda till att räddningstjänst åker på trygghetslarm när hemtjänsten inte har möjlighet eller att räddningstjänsten fungerar som väktare av kommunala fastigheter. 80 procent av svarsrespondenterna är positiva till utvecklingen av räddningstjänsten som beskrivs ovan.

6.13 Hur påverkas räddningstjänstens förmåga av utvecklingen?

En tredjedel (33 procent) av svarspersonerna anser att utvecklingen påverkar räddningstjänstens förmåga mindre bra eller dåligt. Nästan 60 procent anser att förmågan påverkas positivt. Av pensionärer anser nästan hälften att förmågan påverkas mindre bra och av butiksansvariga anser 63 procent att förmågan påverkas mindre bra eller dåligt.

6.14 Könsfördelning inom räddningstjänsten

Större delen av de tillfrågade är positiva till en jämnare könsfördelning inom räddningstjänsten. Respondenterna tror att det kan ha en positiv inverkan på förmågan. Ingen av de tillfrågade anser att det har en negativ påverkan på räddningstjänstens förmåga.

Respondenterna har även fått utveckla sina svar genom att svara på frågan, varför. Många svar på följdfråga innefattar att det är bra med olika erfarenheter och att könen har olika egenskaper. 17 stycken av de tillfrågade svarar så varav 14 stycken är kvinnor. Bland annat fick jag svaren att räddningstjänsten behöver en mans styrka och en kvinnans stöd och lugn. En annan respondent svarade att kvinnor kan barn och män kan bilar. Fem stycken tar upp att det blir en positiv stämning av en blandning av kön. Dessa fem är män och tillhör kategorin elever. Tre stycken män menar att kön inte spelar någon roll utan att det handlar om vilken förmåga den enskilde har att klara av jobbet.

Hur tror du att en blandning av kvinnliga och manliga brandmän påverkar räddningstjänstens (brandkårens) förmåga?	Elev (antal)	Pensionär (antal)	Butik (antal)	Total (antal)
Mycket positivt	29% (5)	50% (6)	66% (8)	46% (19)
Positivt	47% (8)	50% (6)	16,6% (2)	39% (16)
Ingen påverkan	24% (4)	-	16,6% (2)	15% (6)
Negativt	-	-	-	-
Mycket negativt	-	-	-	-

6.15 Olika kulturer inom räddningstjänsten

Större delen av respondenterna är positiva till en mångkulturell räddningstjänst. Enbart 5 procent anser att det skulle kunna ha en negativ effekt på räddningstjänstens förmåga.

Respondenterna har även här fått svara på frågan varför. De som är positiva menar att olika erfarenheter gynnar räddningstjänstens arbete och förmåga. Medan de som är mindre positiva menar att det kan uppstå kulturella skillnader som påverkar räddningstjänsten negativt.

Hur tror du att räddningstjänstens (brandkårens) förmåga utvecklas av olika individer med olika kulturell bakgrund?	Elev (antal)	Pensionär (antal)	Butik (antal)	Total (antal)
Mycket bra	12% (2)	27% (3)	33% (4)	22,5% (9)
Bra	76% (13)	64% (7)	33% (4)	60% (24)
Ok	12% (2)	9% (1)	16,6% (2)	12,5% (5)
Mindre bra	-	-	16,6% (2)	5% (2)
Dåligt	-	-	-	-

6.16 Resurser

Samtliga respondenter tycker att det är viktigt att det finns en räddningstjänst i deras kommun. Dessutom anser alla utom en att kommunen ska satsa mer resurser på räddningstjänsten. Ingen anser att kommunen ska satsa mindre resurser på räddningstjänsten.

7. Diskussion

Det första jag vill anmärka och diskutera är bristen på räddningstjänstbaserad utbildning till respondenterna i denna undersökning. Endast en av eleverna och två av pensionärerna som svarade på enkäterna har deltagit i någon utbildning med räddningstjänsten. Räddningstjänsten ska jobba olycksförebyggande och det innefattar bland annat utbildning av kommuninvånare. Den här undersökningen visar att informationsbehovet hos dessa grupper är stort. Respondenterna vill att räddningstjänsten informerar. Dessutom vill nästan alla i undersökningen att kommunen ska satsa mer resurser på räddningstjänsten. Eda kommun skriver på sin hemsida att kommunen ska vara en trygg och säker kommun att bo och vistas i. För att detta ska uppnås krävs flera olika åtgärder. Ett förslag kan vara att kontinuerligt utbilda kommuninvånare i brandskydd och säkerhet. Enligt handlingsprogrammet för skadeförebyggande insatser och räddningstjänst i Eda kommun har utbildningsinsatser för skolelever påbörjats. Det är viktigt att räddningstjänsten fortsätter att utbilda och informera. Det som dock måste tas i beaktning är enskilda kommunernas möjligheter och resurser för att vara en trygg och säker kommun. Det som Eda kommun nu har påbörjat med utbildningsinsatser är positivt och förhoppningsvis fortsätter kommunen att prioritera trygghet och säkerhet i kommunen.

Enligt min undersökning är räddningstjänsten omtyckt, dessutom är förväntningarna på räddningstjänstens förmåga höga. Den grupp som är mest positiv till räddningstjänsten är pensionärer. Anledningen till att räddningstjänsten är omtyckt och att förväntningarna på räddningstjänsten är stora kan diskuteras utifrån Beck och Giddens teorier om tillit och kunskap. Den här undersökningen visar att tillit och förväntningar på räddningstjänsten är stor. Räddningstjänsten har ett stort förtroende hos svarspersonerna. Däremot är kunskapen hos respondenterna om räddningstjänsten bristfällig. Frågan om insatstid är exempel på parametrar där svaren är utspridda och förväntningarna kan vara ogenomförbart höga med korta insatstider. 27 procent de tillfrågade tror att räddningstjänsten kan vara på olycksplatsen snabbare än fem minuter. Detta kan i sin tur påverka agerande vid en olycka hos de som är först på plats. Personer först på plats kan tänka att räddningstjänsten snart är på plats vilket kan leda till passivitet istället för att aktivitet. Om personer först på plats har kunskap om räddningstjänstens förmåga kan de bland annat förstå att räddningstjänsten dröjer och inse vikten av den enskildes roll i förebyggande och olyckshantering.

Precis som Beck och Giddens beskriver påverkas riskperceptionen av kunskap. Risker man inte har kunskap om existerar inte. Den kunskapsbrist som finns hos respondenterna påverkar, baserat på tidigare händelser och erfarenheter, förtroende och förväntningar på räddningstjänst. Okunskapen

kan leda till ett blint förtroende för räddningstjänstens förmåga att klara av alla olyckor och kriser som uppstår. Kunskapen hos individen att själv hantera kriser bli således undermålig.

I dagens individualiserade samhälle kräver samhällets krishanteringsförmåga samverkan men också att eget ansvar för sin förmåga tas. För att förbättra krishanteringsförmågan för hela samhället krävs ett samhälle där organisationer som till exempel räddningstjänsten är öppna för insyn. Mer konkret krävs utbildning och information från räddningstjänst. Det behövs för att individer ska kunna förbereda sig och hantera kriser på egenhand även utan räddningstjänsten. Dessa insatser krävs för att samhället ska bli motståndskraftigt och att samhället ska ha en god krishanteringsförmåga. Det innefattar att förmågan tillsammans i samhället bör stärkas. Samverkan mellan individer och organisationer blir avgörande för att hantera framtida kriser. Det kan göras tillsammans med räddningstjänst, andra delar av kommunen, privata aktörer, frivilliga organisationer och enskilda individer med flera. Ett samhälle där individen och organisationer har kunskap om sin egen och andras styrkor och svagheter blir ett mer motståndskraftigt samhälle för framtida kriser.

Samverkan mellan organisationer och enskilda individer kan beskrivas utifrån Durkheims solidaritets teori. Han menar bland annat att "primitiva" samhällen är statiska och bygger på mekanisk solidaritet där individerna gör och tycker likadant. Den primitiva familjen klarar sig på egenhand. Medan det "moderna" samhället bygger på variation och differentiering, han kallar detta organisk solidaritet. Den moderna familjen är beroende av samhället och andra människor för att överleva. Dessa samhällen skapar ett nät av ömsesidigt beroende, varje individ behövs för helheten av samhället. Det kan appliceras på hur dagens moderna samhälle måste fungera för att vara ett robust och motståndskraftigt samhälle för kriser (Ritzer 2009:73). Paralleller kan dras till hur människokroppen fungerar. Det sker en samverkan mellan kroppens alla funktioner och organ för att fungera och motstå virus och bakterier. Likheten till hur dagens moderna samhälle ska fungera med allt större individualisering är tydlig. Samverkan behövs i dagens samhälle för att kunna motstå framtida kriser.

Enligt min erfarenhet är räddningstjänsten bra på att ge information via möten, presskonferenser och samtal. Den här undersökningen visar att behovet av information är stort. Räddningstjänsten behöver utveckla sina kommunikations- och informationsvägar. Räddningstjänsten måste nå ut med information till fler grupper på respektive plattform. Det kan vara att sprida information via sociala medier eller större event med flera.

Överlag är respondenterna positiva till räddningstjänstens utveckling som förklaras i undersökningen både vad gäller arbetsuppgifter och en mer jämställd räddningstjänst. Dock svarar fyra butiksansvariga att räddningstjänstens utveckling av arbetsuppgifter är mindre bra eller dålig. Detta

tror jag kan bero på egenvinning av utvecklingen. Butikerna ser ingen personlig vinning i att räddningstjänsten utvecklas till en "större" resurs för kommunen. Dessutom tror en tredjedel av urvalet att utvecklingen påverkar räddningstjänstens förmåga negativt. Enligt min erfarenhet finns dessa tankegångar även på vissa räddningstjänster.

Samtliga anser att räddningstjänsten fyller en viktig funktion och alla utom en vill satsa mer resurser på räddningstjänsten. Det är positiva siffror för räddningstjänsten men jag tror inte svaren hade sett lika ut om räddningstjänsten ställts mot vård eller skola.

Respondenternas kunskap om räddningstjänsten är inte tillräckligt bra enligt undersökningen. Förväntningar på räddningstjänstens förmåga är höga. Nästan samtliga anser att räddningstjänsten klarar alla olyckor som kan uppstå i deras kommun. Detta bör i senare undersökningar kopplas till den faktiska förmågan hos räddningstjänsten. I det här fallet räddningstjänsten i Charlottenberg.

Under den här studiens avslutande skedde uppmärksammades kravaller och skadegörelse i Stockholms förorter stort i medier. Brandpersonal och polis blev attackerade genom fram för allt stenkastning. Om intresse finns att fortsätta liknande studier som jag presenterat, skulle en intressant vinkel vara att vända sig till dessa områden för att undersöka deras förväntningar och uppfattningar om räddningstjänsten.

8. Slutsatser

För att uppnå ett tryggt och säkert samhälle måste alla delar av samhället och på alla nivåer samverka och ta ett stort eget ansvar.

Det krävs en bra utbildning och informationskampanj från räddningstjänsten för att upplysa kommuninvånare och kommunbesökare om räddningstjänstens roll och allmänhetens roll i olycksförebyggande och olyckshantering.

Räddningstjänsten måste nå ut med information till alla målgrupper. Det kan handla om att nå ut på respektive plattform t ex via sociala medier. Det handlar om för räddningstjänsten att tänka brett att nå invånare och besökare i deras kommun med information. Kanske genom föreningar, dagis, idrottsevenemang, festivaler, mässor med mera.

Undersökningen visar att respondenterna tycker bra om räddningstjänsten och att de utför en viktig roll i samhället. Förväntningarna på räddningstjänsten är höga. Den utveckling som sker inom vissa räddningstjänster som förklaras i undersökningen är respondenterna överlag positiv till. Kunskap om räddningstjänst kan påverka förväntningarna på räddningstjänstens förmåga.

Kunskap påverkar individens förväntningar, uppfattningar och förmåga.

Det går att se nyanser av skillnader mellan de olika sysselsättningsgrupperna på några av frågorna i undersökningen. Alltså kan sysselsättning påverka uppfattningen och förväntningarna på räddningstjänst.

9. Källförteckning

- Enander, Ann. (2005) *Människors förhållningssätt till risker, olyckor och kriser*. Karlstad: Räddningsverket
- Giddens, Anthony. (1990) *Modernitetens följder*. Lund: Studentlitteratur AB
- Kvale, Steinar. & Brinkmann, Svend. (2009) *Den Kvalitativa Forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB
- Lidskog, Rolf., Sandstedt, Eva. & Sundqvist, Göran. (1997) *Samhälle, risk och miljö – Sociologiska perspektiv på det moderna samhällets miljöproblem*. Lund: Studentlitteratur AB
- Ritzer, George. (2009) *Sociologisk teori*. Malmö: Liber
- Silverman, David. (2010) *Doing Qualitative Research*. London: Sage Publications
- Trost, Jan. (2007) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur AB

- SCB:s medborgarundersökning Eda kommun 2012
- Handlingsprogram för skadeförebyggande insatser och räddningstjänsten i Eda kommun 2012-2014

10. Bilaga – enkät

Allmänhetens förväntningar på räddningstjänstens förmåga

Hej!

Jag läser risk och krishanteringsprogrammet på Mittuniversitetet i Östersund och gör praktik på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Jag har tidigare erfarenheter som Brandförman från räddningstjänsten i Arvika och har därför intresserat mig för frågor angående räddningstjänsten. Under min praktik genomför jag en studie om "Allmänhetens förväntningar på räddningstjänstens förmåga". Den här enkäten ska ge ett underlag för denna studie.

Enkäten sker anonymt.

Tack för att du svarar på enkäten!

// Johan Möller

Ringa in vilket av följande som stämmer in på dig?

Studerande

Butiksansvarig

Pensionär

Kön: Kvinna / Man

Ort: _____

1. Vad tycker du om räddningstjänsten (brandkåren) i din kommun?

1. Mycket bra
2. Bra
3. Ok
4. Mindre bra
5. Dålig

2. Har du någon gång behövt tillkalla hjälp av räddningstjänst (brandkåren)?

JA / NEJ

3. Har du deltagit i någon utbildning med räddningstjänsten (brandkåren)?

JA / NEJ

4. Vart finns närmsta brandstation? Utifrån där du befinner dig nu, svara i kilometer.

_____

5. Hur många brandmän tror du åker på larm från din närmsta brandstation?

---

6. Om det sker en brand här, hur många minuter tror du att det tar innan räddningstjänsten (brandkåren) är på plats?

---

7. Vad vill du att räddningstjänsten (brandkåren) ska göra för dig och din verksamhet före, under och efter en olycka?

---

8. Vad tror du att du kan göra för att underlätta räddningstjänstens (brandkårens) arbete före och under en olycka?

---

9. Hur tror du att kunskapsnivån inom räddningstjänst (brandkåren) är?

1. Mycket bra
2. Bra
3. Ok
4. Mindre bra
5. Dålig

10. Vilka olyckor tror du att räddningstjänsten (brandkåren) övar inför?

---

11. Tror ni att räddningstjänsten (brandkåren) har förmågan att hantera de olyckor som uppstår i er kommun eller verksamhet?

JA / NEJ

Om NEJ, vilka typer av olyckor kan de inte hantera? _____

12. Räddningstjänsten (brandkåren) utvecklas ständigt och arbetsuppgifterna ökar. Vissa räddningstjänster bistår kommunen även med andra arbetsuppgifter som inte ingår i räddningstjänstens "vanliga" uppgifter. Vissa räddningstjänster fungerar som väktare av kommunala anläggningar andra bistår hemtjänsten vid trygghetslarm. Vad tycker du om utvecklingen av räddningstjänstens (brandkårens) arbetsuppgifter?

1. Mycket bra
2. Bra
3. Ok
4. Mindre bra
5. Dålig

13. Hur tror du att räddningstjänstens (brandkårens) förmåga påverkas av ökade arbetsuppgifter som inte direkt är kopplade till dess huvudsakliga uppgifter?

1. Mycket bra
2. Bra
3. Påverkas inte
4. Mindre bra
5. Dålig

14. Hur tror du att en blandning av kvinnliga och manliga brandmän påverkar räddningstjänstens (brandkårens) förmåga?

1. Mycket positivt
2. Positivt
3. Ingen påverkan på insatsförmåga
4. Negativt
5. Mycket negativt

Varför? _____

_____

_____

15. Hur tror du att räddningstjänstens (brandkårens) förmåga utvecklas av olika individer med olika kulturell bakgrund?

1. Mycket bra
2. Bra
3. Ok
4. Mindre bra
5. Dåligt

Varför? _____

_____

16. Tycker du att det är viktigt att det finns en räddningstjänst i din kommun (brandkår)?

JA / NEJ

17. Tycker du att din kommun ska satsa mer resurser på räddningstjänsten (brandkåren)?

JA / NEJ

18. Tycker du att din kommun ska satsa mindre resurser på räddningstjänsten (brandkåren)?

JA / NEJ